

ЛІНГВО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

Безеквівалентна лексика є надзвичайно важливою частиною будь-якого тексту. Особливо це актуально для художніх творів. Автор не може підлаштуватися під кожну мову, на яку буде перекладений його твір. Крім того, існує безліч загальноживаних чи навіть буденних слів, які при перекладі викликать труднощі. Для прикладу візьмемо таке загальне у всіх культурах явище як сім'я. Такі слова як *sibling* (брат чи сестра), *parent* (батько чи мати) та *spouse* (чоловік чи дружина) є загальноживаними в англійській мові. Цікаво, що слово *parent* не має українського відповідника лише в однині. В множині воно перекладається як «батьки». Питання перекладу безеквівалентної лексики досліджували такі науковці як Т. Р. Кияк, С. Влахов та С. Флорін, Л. С. Бархударов.

Мета нашої статті полягає в описі лінгво-прагматичних аспектів відтворення безеквівалентної лексики у перекладах творів сучасної художньої прози.

За визначеннями С. Влахова та С. Флоріна «Безеквівалентна лексика – це лексичні та фразеологічні одиниці, які не мають еквівалентів у мові перекладу. Реалії – це слова та словосполучення, які позначають об'єкти чи явища, притаманні мові одного народу та не мають точних відповідників в інших мовах [4, с. 42–47]». Наприклад, в українській мові реаліями можна вважати такі лексичні одиниці: кропивка - коли хтось тримає іншу людину за зап'ястя і крутить шкіру в різні боки (зазвичай дитяче знущання); подвійний листочок – листок паперу з середини зошита, на якому часто пишуть контрольні роботи в школі.

Думка вчених неоднозначна щодо онімів: вважати їх реаліями чи ні. Такі науковці як В. С. Виноградов, В. В. Кабакчи, З. Г. Прошина, П. В. Секірін залучають власні назви до реалій, а С. Влахов та С. Флорін – ні. В цьому випадку ми частково погоджуємося з другою групою мовознавців, оскільки оніми є окремою частиною лексики та не можуть вважатися реаліями. Носій будь-якої іноземної мови може назвати сина Іваном чи прогулятися по Хрещатику. Тому, як мінімум, такі слова він може вживати. Хоча, з іншого боку, навіть якщо вони вживатимуться носієм іншої мови, то не матимуть всього спектру значень.

Варто згадати ще одне дискусійне поняття – конотативна лексика. Науковці розділяються у визначенні цієї групи слів. Так Г. Д. Томахін вважає її різновидом фонові лексики [11, с. 82–86]. Конотації виражаються в словах, що позначають однакові предмети чи явища в обох мовах, проте мають інший підтекст. Так, наприклад, можна перекласти на англійську словосполучення *реве Дніпро*. Проте, для американця чи британця воно не матиме того підтексту, який бачить українець. Цю різницю в значеннях можна пояснити культурно-етнічними особливостями, що притаманні різним народам.

Близькими до безеквівалентної лексики є також слова, що збігаються у двох мовах своїми денотатами (тобто об'єктивним змістом), але не збігаються своїми конотатами (тобто емоційно-естетичними асоціаціями). Наприклад, слово *калина* може бути перекладене на інші мови, але для українця воно наповнене особистими спогадами і пов'язане з національною ментальністю.

А. В. Волошина виділяє центр та периферію безеквівалентної лексики. Її центром є слова-реалії, а периферією – фонові слова. Реалії слугують для позначення частин предметного світу етносу, а фонові лексичні одиниці – для віддзеркалення об'єктивної дійсності на лексичному рівні [5]. Фонова лексика позначає поняття чи предмети особливого значення для певного народу. Наприклад, в українській мові є багато синонімів до слова *поле* – *нива*, *лан*, *опілля*, *рілля*. Так історично склалося, оскільки українці здавна обробляли землю і жили з її плодів. Тому на позначення такого важливого місця з'явилося багато синонімів з різними відтінками значень. У французькій мові схожа ситуація склалася зі словом *скупість* (*parsimonie*) - *épargne*, *économie extrême*, *minutieuse*. Це поняття було важливим для французів, а тому воно має більше 11 слів на його позначення.

Проаналізувавши бачення науковців щодо національно-маркованої лексики, вважаємо, що до неї входять безеквівалентні слова, реалії, конотативна лексика та лакуни. На нашу думку, оніми входять до конотативної лексики, оскільки їх можна перекласти на іншу мову, проте представник іншого народу чи етносу розумітиме тільки номінативне значення слова.

Зважаючи на висвітлені вище підходи до тлумачення поняття безеквівалентна лексика, ми, вслід за Р. П. Зорівчак, диференціюємо поняття «безеквівалентна лексика» та «реалія», оскільки всі реалії є безеквівалентними, проте не всі безеквівалентні слова є реаліями.

Читаючи оригінал певного тексту, можна не помітити певні реалії чи безеквівалентні слова, оскільки для носія мови вони є абсолютно звичними та в більшості не викликають особливої уваги. Наприклад, повсякденне для українців слово *доба* не має відповідників у англійській мові. Натомість, щоб перекласти англійською це поняття, потрібно пояснити що це день і ніч, тобто *day and night*. Натомість в українській мові немає відповідників англійському поняттю *sibling*, яке можна перекласти як брат або сестра. Ці приклади показують, що навіть найбуденніші слова в лексиконі одного народу не мають відповідників у інших мовах. Оскільки героями творів художньої літератури є люди різних прошарків населення, таку лексику досить просто визначити.

Найлегше помітити національно-марковану лексику в творах минулих століть. Це спричиняють історичні реалії, які часто змушують заглядати в словник навіть носія мови, оскільки завдяки розвитку культури, науки та суспільства загалом багато предметів щоденного вжитку та певних понять вийшли з нашого повсякденного мовлення. Прикладом такого явища в українській мові можуть слугувати слова *плахта*, *гривеник*, *шажок* та ін. В англійській мові прослідковуємо вживання таких історичних реалій: *charman*, *stuse*, *kirtle* та ін.

Думки мовознавців не сходяться щодо способів перекладу безеквівалентної лексики. Видатний вчений іспанського походження В. С. Виноградов виокремив такі способи перекладу: транскрипція або транслітерація, калькування, гіпогіперонімічний переклад, ототожнювання, перифрастичний переклад. [3]

Л. К. Латишев вважає, що методами перекладу безеквівалентної лексики є такі: 1. Транскрипція або транслітерація; 2. Калькування; 3. Наближений переклад; 4. Елімінація національно - культурної специфіки; 5. Описовий переклад; 6. Перерозподіл значення безеквівалентної лексики. [8]

Л. С. Бархударов виділяє такі методи: транскрипція і транслітерація, калькування, описовий переклад, наближений переклад і лексичні трансформації, які включають додавання, вилучення, заміну та контекстуальну заміну (конкретизацію, генералізацію та антонімічний переклад). [1] Саме класифікацію Л. С. Бархударова багато мовознавців вважають найбільш доцільною.

Транскрипцію та транслітерацію зазвичай використовують, якщо слово не можливо перекласти чи передати його значення, або ж воно буде зрозумілим саме в такій формі. Наприклад, англійське слово *сringe* (сором за чийсь дії) ввійшло в молодіжну лексику української мови у транскрибованій формі *крінж*. Те ж стосується слова *crush* (людина, яка вам дуже подобається). Зазвичай в українській мові його використовують підлітки як *краш*.

Калькування, або ж дослівний переклад. Для прикладу візьмемо слово *skyscraper*. Його було перекладено дослівно *хмарочос*, за такою ж схемою як і в оригіналі.

Описовий переклад необхідно застосовувати, коли значення слова є важливим і не можливо його транскрибувати чи перекласти дослівно. Прикладом такого слова є *кропивка* (дитяче знущання). Його доцільно перекласти як *a childish flout, when someone twists skin on your forearm with both hands in different directions*.

Яскравим прикладом наближеного перекладу є український варіант слова *petrichor*: запах дощу. Такий варіант не буде точним, але у сфері художнього перекладу стане дуже корисним. Слово *petrichor* починає ставати відомим більшій кількості україномовних людей, а отже, дуже швидко ввійде в нашу мову.

Висновки. Безеквівалентна лексика є важливою складовою будь-якого тексту. Особливо це актуально для сучасної художньої прози, оскільки мова змінюється швидко як ніколи, а з нею і способи перекладу лексики. Перекладач повинен слідкувати за всіма змінами, щоб текст перекладу був природним.

Проаналізували бачення науковців щодо національно-маркованої лексики, та вважаємо, що до неї входять безеквівалентні слова, реалії, конотативна лексика та лакуни. На нашу думку, оніми входять до конотативної лексики, оскільки їх можна перекласти на іншу мову, проте представник іншого народу чи етносу розумітиме тільки номінативне значення слова.

Найкращими методами перекладу безеквівалентної лексики вважаємо, вслід за Л. С. Бархударовим, транскрипцію і транслітерацію, калькування, описовий переклад, наближений переклад і лексичні трансформації.

Слід зазначити, що перекладач художньої прози повинен правильно обрати метод перекладу безеквівалентної лексики, беручи до уваги цільову аудиторію книги та рівень знань читачів. Тому часто використовують транскрибування, калькування чи приблизний переклад, а в посиланнях внизу сторінки – описовий.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов. Москва: Международные отношения, 1975. 237 с.
2. Бурдейна О. Етнокультурні маркери в художньому дискурсі. Науковий вісник Чернів. ун-ту: збірник наук. праць. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 319/320: Германська філологія. С. 176–183.
3. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие. М.: КДУ, 2006. 240 с.
4. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе [под ред. Вл. Россельса]. Москва, 1980. 352с
5. Волошина А. В. Безеквівалентна і фонова лексика у східнослов'янських мовах: дис. канд. пед. наук: 10.02.17. Кіровоград, 2001. 195 с.
6. Дяченко Л. М. Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонові лексики сучасної української мови: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01/Ін-тукр. мови НАН України. Київ, 1997.
7. Иванов А. О. Безэквивалентное и непереваемое в переводе в свете современной лингвистической теории: дисс... канд. филол. наук. Ленинград, 1984. 190 с.
8. Латышев Л. К. Технология перевода: учебное пособие по подготовки переводчиков (с немецким языком). Москва: НВИ - Тезаурис, 2001. 278 с.
9. Попова З.Д., Стернин И.А. Лексическая система языка (внутренняя организация, категориальный аппарат и приемы изучения). Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. 148с.
10. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. Москва: Наука, 1973. 366 с.
11. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы: Пособие по страноведению. Москва: Высш. шк., 1988. 239 с.

Войтович Тетяна

Науковий керівник – доц. Пасічник Наталя

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВИХ ТА ЛІНГВО-ПРАГМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛОМОВНИХ МАТЕРІАЛІВ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

За одним із визначень, які пропонує нам одинадцятитомний «Словник української мови», під терміном «переклад» мається на увазі «процес людської діяльності, спрямований на передання інформації з мови-оригіналу на мову-перекладу» [5, с. 196]. Втім, переклад включає не лише відтворення тексту за допомогою засобів іншої мови, але й врахування низки екстралінгвальних чинників [1; 4], від яких залежить якість вихідної роботи та її доступність розумінню читача.

Переклад текстів масмедійного характеру вимагає від перекладача особливих зусиль, адже публіцистичний стиль мусить водночас поєднувати у собі достовірність поданих даних та відносну невимушеність їх викладу [8, с. 445].

Метою цієї статті є висвітлення специфіки відтворення жанрових та лінгво-прагматичних особливостей матеріалів Інтернет-ЗМІ при перекладі з англійської мови українською.

Жанрову структуру англомовних Інтернет-ЗМІ ділять на три основні категорії: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри [6, с. 320]. Окремою категорією вважають так звані «квазіжанри» [6], або ж гібридні жанри, що утворюються шляхом синтезу ознак та форм уже існуючих медіа-жанрів.

Медіа-жанри англомовного Інтернет-дискурсу характеризуються особливими рисами мовної організації [2; 6; 7]. Інформаційні типи вирізняються, насамперед, лаконічною та точністю, частим уживанням дієслів пасивного стану [2; 7], використанням дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, прямої мови, культурно-специфічних реалій з політичного, суспільного чи релігійного життя, а також фактологічних даних, тобто цифр, імен, посад, географічних власних назв та назв суспільно-політичних інститутів [6].